

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**факультет дошкільної та спеціальної освіти
кафедра психології та педагогіки розвитку дитини**

Реферат на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

магістр

(освітній ступінь)

**НА ТЕМУ: «ВПЛИВ СИБЛІНГОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА
ПСИХОЛОГІЧНУ АДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ»**

Виконала: студентка II курсу,
602 з групи заочної форми навчання
Спеціальності

012 Дошкільна освіта. Початкова освіта

Долінська Ганна Василівна

Керівник доцент кафедри
психології та педагогіки розвитку дитини

Карнаух Л.П

Рецензент_професор кафедри дошкільної освіти

Семчук С.І.

Умань – 2021

Актуальність дослідження Перехід від дошкільного до молодшого шкільного етапу розвитку дитини є одним із найбільш відповідальних і кризових періодів у житті особистості. Тому пошук інноваційних шляхів підготовки та адаптації дітей до школи набуває в сучасних умовах особливого значення. Підготовку дітей до школи розглядаємо як особистісне становлення кожної дитини, її фізичний, психічний і соціальний розвиток відповідно до індивідуальних можливостей, що зумовлює поступову інтеграцію дошкільника у шкільне життя.

Сучасний стан підготовки до школи не забезпечує в повній мірі перехід дитини до нового соціокультурного середовища і, зводиться, здебільшого, лише до формування конкретних навичок навчальної діяльності.

Вчені Ю. Бабанський, З. Борисова, Р. Буре, Р. Жуковська, Т. Кондратенко, С. Ладивір, В. Ликова, Ф. Шохіна, К. Щербакова вивчали педагогічні і методичні аспекти підготовки дітей до школи. Сучасні дослідження ведуться в контексті аналізу теорії і методики гуманістичної парадигми особистісно орієнтованого виховання, ставлення до дитини як до найвищої цінності, активного суб'єкта освітнього процесу, проте особливості впливу сиблінгів (братів і сестер) на процес підготовки та адаптації дітей до школи ними не розглядалися. Адже окремої уваги заслуговує вивчення проблеми взаємодії дітей в родині, де створюється єдиний соціально-педагогічний простір для успішної підготовки та адаптації дитини до школи.

Отже, реформування дошкільної і початкової ланок освіти в Україні, гостра соціальна потреба інноваційних підходів до підготовки та адаптації дітей до школи, недостатність науково-теоретичної розробленості проблеми впливу сиблінгів на цей процес дало підстави для визначення теми дослідження: **«Вплив сиблінгової взаємодії на психологічну адаптацію дітей до школи».**

Проведене дослідження дозволило обґрунтувати такі висновки.

Предмет дослідження: процес підготовки та адаптації дітей до школи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати особливості впливу сиблінгової взаємодії на процес ефективної організації процесу підготовки та адаптації дітей до школи.

Концептуальною ідеєю дослідження є розуміння сиблінгової взаємодії як суб'єкт-суб'єктної моделі підготовки та адаптації дітей до школи, формуванню базисних якостей особистості, її життєвої компетентності, самоактивізації власних сутнісних сил. Це спонукає до наукового обґрунтування ефективної організації процесу підготовки та адаптації дітей до школи на основі спеціально організованої взаємодії сім'ї, дошкільної установи і школи.

Ця ідея спонукає такі припущення, що процес підготовки дітей до школи набуває ефективності за створення і дотримання передусім таких взаємопов'язаних педагогічних умов:

— організації у освітньому процесі педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної взаємодії сім'ї, дошкільної установи і школи («батьки-діти-педагоги») в процесі підготовки та адаптації дітей до школи;

— забезпечення всіх видів наступності у змісті взаємодії у процесі підготовки та адаптації дітей до школи для досягнення переходу від дошкільного до молодшого шкільного дитинства;

— проведення психолого-педагогічного діагностування як основи особистісно орієнтованого процесу підготовки та адаптації дітей до школи.

У відповідності до об'єкта, предмета, мети й гіпотези дослідження поставлено такі **завдання**:

1) здійснити історико-педагогічний аналіз і синтез вітчизняних і зарубіжних літературних джерел з проблеми підготовки та адаптації дітей до школи та з'ясувати її сучасний стан;

2) проаналізувати основні поняття щодо підготовки та адаптації дітей до школи;

3) теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови процесу підготовки та адаптації дітей до школи;

4) розробити й експериментально апробувати методику педагогічного діагностування у процесі підготовки та адаптації дітей до школи;

5) розробити методичні рекомендації для батьків з метою ефективної підготовки та адаптації дітей до школи.

Методологічну основу дослідження становлять: педагогічні положення щодо закономірностей розвитку особистості; методологічні висновки про взаємозв'язок навчання і виховання, особистісно-діяльнісний підхід.

Теоретичну основу роботи складають: учення В. Сухомлинського про суб'єкт-суб'єктні відносини як головний виховний чинник; сучасні педагогічні концепції філософії освіти і нової парадигми виховання (А. Бойко, О. Савченко); дослідження проблеми дитинства як наукової категорії, (А. Богуш, В. Сухомлинський).

Методи дослідження. Теоретичні: логіко-теоретичного та ретроспективного аналізу й синтезу; емпіричні: опитування (анкетування, бесіда, тестування), прямого, опосередкованого спостереження та самоспостереження, аналізу, систематизації; педагогічний експеримент; методи педагогічного діагностування.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що проаналізовано провідні історико-педагогічні тенденції підготовки та адаптації дітей до школи, з'ясовано її сучасний стан; розроблено й експериментально перевірено методику проведення діагностування процесу підготовки та адаптації дітей до школи.

Практичне значення роботи полягає в вивченні та апробації методики підготовки та адаптації дітей до школи на основі спеціально організованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії в родині сиблінгів; у виявленні й обґрунтуванні умов підготовки та адаптації дітей до школи в умовах сиблінгової взаємодії, а також принципів, напрямів і засобів взаємодії.

Узагальнення результатів дослідження дозволило зробити такі основні висновки:

- 1) здійснено історико-педагогічний аналіз вітчизняних і зарубіжних літературних джерел з проблеми підготовки та адаптації дітей до школи та з'ясовано її сучасний стан. Історико-педагогічний аналіз проблеми підготовки та адаптації дітей до школи у вітчизняному й зарубіжному досвіді свідчить, що розвиток людства зумовлює нові освітні потреби, завдяки чому змінюються і вимоги до неї. Наступність в діяльності дошкільних закладів і початкової

школи завжди виступала основною вимогою й умовою її організації і забезпечення ефективності змісту освітнього процесу.

2) проаналізовано основні поняття щодо підготовки та адаптації дітей до школи. Так готовність до школи – це сукупність морфофізіологічних і психічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематичного організованого шкільного навчання. Вона обумовлена дозріванням організму дитини, зокрема її нервової системи, ступенем сформованості особистості, рівнем розвитку психічних процесів (сприймання, уваги, пам'яті, мислення). Підготовка дітей до школи визначається як комплексне багатокomпонентне явище, що включає, зокрема, загальну та спеціальну підготовку, інтегрованим результатом якої є готовність дитини до школи.

У загальному значенні адаптація розуміється як процес активного пристосування людини до мінливих умов навколишнього середовища, насамперед соціальних. Якщо навколишнє соціальне середовище висуває до людини вимоги, адаптація до яких ускладнена через її особистісні чи вікові особливості, то можуть розвиватися стани соціальної, психічної і соматичної напруженості, а це — загроза дезадаптації.

Шкільна дезадаптація — це утворення неадекватних механізмів пристосування дитини до школи у формі порушень навчання і поведінки, конфліктних відносин, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, викривлень в особистісному розвитку. В межах дослідження було проаналізовано як сиблінгова взаємодія впливає на процес шкільної готовності і адаптації дітей до школи.

3) Теоретично обґрунтовано та експериментально апробовано педагогічні умови процесу підготовки та адаптації дітей до школи, а саме: організації у освітньому процесі педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної взаємодії сім'ї та освітнього закладу («батьки-діти-педагоги»); забезпечення всіх видів наступності у змісті освітнього процесу; проведення психолого-педагогічного діагностування як основи виявлення рівня підготовки та адаптації дітей до школи.

4) Розроблено й експериментально апробовано методику педагогічного діагностування у процесу підготовки та адаптації дітей до школи. З'ясовано, що важливим результатом сиблінгової взаємодії є її внесок у формування уявлення дитини про себе, тобто у створення власного образу «Я». Самосприймання дитини, яка має сиблінга (брата чи сестру), залежить від того, як діти у сім'ї сприймають один одного. Доведено, що сиблінгова взаємодія впливає на успішність процесу адаптації особистості до шкільних умов. Шляхом порівняльного аналізу (одинаків і дітей, які мають сестру чи брата) виявлено основні позитиви взаємодії сиблінгів, а саме:

- активізація мотиваційної сфери навчання, формування прагнення до успіху;
- формування адекватного самосприймання особистості, що активізує її активність у новому для неї оточенні;
- більш успішне проходження інтеграції особистості в групі.

5) Розроблено методичні рекомендації для батьків з метою ефективної підготовки та адаптації дітей до школи та конструктивної взаємодії сиблінгів та подолання між ними конфліктності.

Узагальнення результатів дало підстави зробити висновок про кращу адаптацію до школи дітей, які мають брата чи сестру, порівняно з одинаками у сім'ї. Виявлено, що це пов'язано з наявністю у дитини можливості взаємодіяти на рівних зі сиблінгом та здійснюється через порівняння власних особистих ставлень та позиції зі ставленнями та позицією сиблінга у сім'ї.